

УДК 378.141.31

Болтянський О.В., к.т.н, доц., Болтянська Н.І., к.т.н, доц.
Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного

УДОСКОНАЛЕННЯ ВИХОВНОЇ РОБОТИ КУРАТОРА У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті висвітлено актуальність проблеми організації виховної роботи в закладах вищої освіти; окреслено спектр функціональних обов'язків куратора та основні форми виховної роботи кураторів; виділено і охарактеризовано можливі типи кураторів та розроблено структурно-логічну схему кураторської діяльності.

Ключові слова: куратор, студент, виховна робота, заклад вищої освіти, наставник.

Постановка проблеми. Головним призначенням сьогоденної системи освіти закладу вищої освіти є формування фахівця, який соціально адаптований і професійно компетентний, здатний до творчого пошуку рішень поставлених завдань, що розуміє своє місцеположення в постійно мінливих умовах розвитку цивілізації, відповідальний і спрямований на творення. Процес виховання майбутніх сучасних фахівців представляє на сьогоденній день складну, багатоаспектну, соціокультурну і психолого-педагогічну проблему. Сьогодні велика увага приділяється не тільки підвищенню професійних якостей студентів, але й розвитку їх особистості, збагаченні внутрішнього світу духовними цінностями, формуванні світогляду та позитивних людських якостей. Великий акцент ставиться на виховання у здобувачів вищої освіти совісті, порядності, інтелігентності та працелюбності [1-4].

В даний час робота кураторів в більшості своїй функціонує, керуючись інтуїтивними уявленнями про організацію виховної діяльності, не враховуються індивідуальні особливості студентів і багато в чому не відповідає висунутим до неї вимогам, так як не має науково-методичного забезпечення виховання студентів і, в основному, обмежується виконанням ряду загальнопедагогічних завдань [5,6].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми організації виховної роботи в закладах вищої освіти привертають увагу багатьох дослідників. Дослідженнями у галузі теорії виховання та проблем виховання у вищій школі займалися І.Бех, Є.Бондаревська, Н.Гузій, А.Деркач, І.Саєв, В.Кан-Калик, М.Киященко, С.Кульневич, А.Мудрик, Г.Троцько. ними було розроблено теоретико-методологічні засади навчально-виховної роботи зі студентською молоддю у ЗВО та розкрито органічний зв'язок професійного і особистісного розвитку майбутніх фахівців.

Питанням теоретичних аспектів професійної культури викладача та його педмайстерності і духовної культури приділялась увага таких дослідників, як А.Алексюк, С.Вітвицька, І.Зязюн, В.Кан–Калик, М.Нікандров, В.Сластьонін. Питання організації виховної роботи в студентських групах, проблеми адаптації студентів у ЗВО розглядалися наступними науковцями: І.Васильєва, С.Гури, В.Демчика, К.Огієнка, С.Селіверстова, Р.Скульського, П.Щербаня тощо. Було проведено ґрунтовні дослідження з проблеми виховної діяльності у ЗВО О.Безпалько, О.Виговської, О.Гданської, В.Дзюби, Л.Лисенко, Г.Ржевської та ін., що знайшли відображення в дисертаційних роботах. Проте на даний час ще багато питань залишаються не висвітленими, аналіз літератури свідчить, що проблема організації роботи куратора студентської групи не знайшла належного відображення в педагогічній науці та практиці [7-10].

Формулювання цілей статті. Метою статті є окреслення спектру функціональних обов'язків куратора та основних форм виховної роботи кураторів, виділити і охарактеризувати можливі типи кураторів та розробити структурно-логічну схему кураторської діяльності.

Виклад основного матеріалу досліджень. На сьогодні Міністерство освіти і науки України рекомендує більше уваги зосереджувати на виховній роботі у закладах вищої освіти. Реалізація виховної роботи у студентських групах здійснюється через інститут кураторів. Інститут кураторів є управлінською ланкою, яка взаємодіє з іншими у системі позааудиторної виховної роботи і забезпечує її організацію на рівні студентської академічної групи. Робота куратора спрямована на організацію навчання та дозвілля студентської молоді, виховання в майбутніх спеціалістів високоморальних почуттів, загальнолюдської, професійної та національної культури.

Спектр функціональних обов'язків куратора досить широкий. Куратор академічної групи зобов'язаний [1,3]:

- стежити та аналізувати ефективність виховної роботи, рівень успішності та відвідування занять студентами;
- складати семестровий план кураторської роботи, затверджувати його в установленому порядку та організувати його виконання;
- вести журнал планування й обліку кураторської роботи;
- вести індивідуальну роботу зі студентами;
- сприяти залученню студентів до факультетських та загальноуніверситетських заходів;
- піклуватися про житлово-побутові умови студентів, їхній культурний відпочинок, брати участь у розподілі місць у гуртожитку, періодично відвідувати його;
- вносити пропозиції щодо відзначення і заохочення кращих студентів;
- нести відповідальність за свою роботу перед деканатом і кафедрою;
- формувати у студентів організаційні навички за допомогою більш широкого залучення їх у студентську наукову спільноту, спортивну й культурно-масову роботу;

- брати участь разом зі студентами у заходах, які проводяться в навчальному закладі;
- інформувати деканат, керівництво кафедри про навчально-виховну роботу, яка проводиться в академічній групі, морально-психологічний стан у групі, запити та настрої студентів;
- захищати правові і соціальні інтереси студентів;
- повсякденно підвищувати свою кваліфікацію, розширяти політичний та культурний світогляд;
- періодично звітувати перед деканатом (радою кураторів).

Згідно зі своїми функціональними обов'язками куратор у своїй діяльності реалізує конкретні виховні функції: аналітичну, організаторську, комунікативну та соціальну [1,2].

Серед основних форм виховної роботи кураторів можна виділити [1,3]:

- виховні години, які включаються до розкладу академічних занять:
- бесіди, кругли столи, дискусійні клуби, інші заходи виховного впливу в студентських аудиторіях і гуртожитках (із залученням фахівців різного профілю);
- культурні походи історичними місцями рідного краю, до театрів, музеїв, картинних галерей, на виставки, кінотеатрів;
- зустрічі з цікавими людьми, з ветеранами війни, праці, з працівниками лікувальних та правоохоронних закладів;
- індивідуальна виховна робота зі студентами з урахуванням їхніх індивідуальних особливостей, бесіди з їхніми батьками.

У виховному процесі, що здійснюється в навчальному закладі, дуже велику роль відіграє особистість викладача. Викладачеві, перш ніж ставити будь-які завдання перед студентами, необхідно вибрати принципи взаємодії зі студентами.

До цих принципів можна віднести наступні: вести себе так, щоб студенти бачили в тобі в першу чергу людини і друга, а потім вже адміністратора; вміти правильно застосовувати «батіг і пряник»; знаходити індивідуальний підхід до кожного студента; допомагати студентам у вирішенні життєвих і навчальних проблем; жити інтересами своїх студентів; сучасно і добре виглядати.

Також принципи повинні сприяти успішному здійсненню педагогічної взаємодії. Зараз все актуальнішим стає питання особистості самого викладача. Почуття справедливості, доброзичливість і строгість - це три кити, на яких тримаються людські взаємовідносини. У навчальному закладі викладачі повинні ставитися до студентів як до партнерів і колег, природно, не доводячи відносин до панібратства. Викладач повинен володіти глибоким знанням предмета, широким кругозором, начитаністю і інформованістю.

Дуже важливо, щоб викладач, що займається виховною роботою, сам вірив в те, що він робить, любив студентів, поважав в кожному з них особистість і вірив, що він може допомогти в її вдосконаленні. Психологічно ми

завжди тягнемось до особистості, що викликає нашу симпатію, чимось споріднену нам.

В цілому в особистості нас приваблюють ті властивості і якості, які подобаються більшості людей: доброта, справедливість, відповідальність, самостійність, бажання допомогти. Характеризуючи модель кураторської діяльності, слід зупинитися на основних її компонентах: цілепокладання, мотиваційному, орієнтовному, виконавському та контрольно-оціночному. Всі ці компоненти сприяють більш успішній адаптації студентів.

Цілепокладання передбачає постановку цілей діяльності куратором. Виділяють три групи цілей:

- формування сприятливих відносин між студентами і згуртування колективу;
- формування професійної компетентності і професійно важливих якостей студентів;
- формування професійно важливих якостей викладача куратора.

На перше місце серед цілей кураторської діяльності важливо поставити саме формування сприятливих відносин і згуртування колективу, тому що тільки в атмосфері співпраці та взаємодопомоги можна досягти саморозкриття кожного члена колективу. Стан дискомфорту і високої нервово-психічної напруги заважає вільній реалізації творчого потенціалу особистості і формуванню важливих особистісних якостей.

На другому місці ціль формування професійної компетентності і професійно важливих якостей студентів.

Особливість кураторської діяльності полягає в тому, що куратор одночасно є і суб'єктом діяльності, і її об'єктом. Це дозволяє йому ставити перед собою особисті цілі саморозвитку і досягати їх в процесі діяльності. Ці цілі пов'язані з формуванням педагогічних і управлінських здібностей.

Мотивами кураторської діяльності можуть бути інтерес до взаємодії в системі «людина - людина», професійне самовдосконалення, самоствердження.

Орієнтовний компонент включає в себе вибір засобів, способів і шляхів досягнення цілей, вибір критеріїв оцінки діяльності, планування дій, оцінки часу, необхідного для його досягнення.

Виконавський компонент передбачає проведення індивідуальної і групової роботи зі студентами.

Контрольно-оцінний компонент - один з найважливіших компонентів кураторської діяльності. Куратор, перш ніж активно діяти, повинен спрогнозувати можливі результати кожного заходу і впливу, передбачити наслідки своїх дій і бути готовим до прийняття оперативних рішень. Управління діяльністю здійснюється за допомогою зворотного зв'язку, який вводиться на кожному її етапі.

Введення операційного контролю дозволяє виявити проміжні результати і оперативно внести корективи в події, що відбуваються і усунути можливий небажаний ефект. Куратор здійснює оцінку результатів по виконанню

кожного з поставлених цілей, робить аналіз як позитивних моментів, так і негативних. Підсумковий контроль дозволяє куратору поставити нові цілі перед собою і студентами.

На рис. 1 наведена структурно-логічна схема кураторської діяльності. Дана модель може бути застосована як для розробки окремих заходів, так і для організації роботи куратора академічної групи в цілому.

Рис.1. Структурно-логічна схема діяльності куратора

Виходячи з поєднання в кожній особистості психологічних особливостей та сформованих соціальних якостей, фахівці виділяють безліч типів людей. Професійна діяльність також накладає відбиток на тип особистості, це

дозволяє говорити про типи фахівців. Можна виділити і охарактеризувати наступні типи кураторів.

Куратор-інформатор припускає, що його єдиним завданням є своєчасна передача необхідної інформації студентам, він не вважає за потрібне вникати в життя групи, вважаючи студентів дорослими і самостійними.

Куратор-організатор вважає за необхідне організувати життя групи за допомогою будь-яких позанавчальних заходів: вечори, походи в театр, музеї. У свої обов'язки він також включає участь в зборах активу групи, відчуває відповідальність за міжособистісні конфлікти, що відбуваються в групі і намагається брати участь в їх вирішенні.

Куратор-психотерапевт дуже близько до серця приймає особисті проблеми студентів, готовий вислуховувати їхні одкровення, намагається допомогти порадою. Він дуже багато часу витрачає на психологічну підтримку студентів, встановлює близькі контакти і майже цілодобово займається вирішенням студентських проблем.

Куратор-батько бере на себе батьківську роль щодо студентів. Він надмірно їх контролює, нерідко позбавляє ініціативи, бере на себе відповідальність вирішувати сімейні та особисті справи студентів, але не з точки зору психологічної підтримки, а як контролюючий батько, що вимагає повного підпорядкування його рішенням.

Куратор-приятель зацікавлений в тому, чим живе студентська група. Він намагається брати участь у багатьох групових заходах. Студенти приймають куратора як члена групи. Він користується повагою, але йому часто не вистачає необхідної дистанції для того, щоб в ряді випадків пред'являти вимоги.

Куратор-адміністратор своїм основним завданням вважає інформування адміністрації про пропуски студентів, веде облік відвідуваності, передає студентам вимоги деканату. Виконує, в основному, контролюючу функцію, без особистої зацікавленості та залучення в інтереси студентської групи.

Куратор - це «служитель процесу саморозвитку» студента. Він направляє процес саморозвитку і вдосконалення особистості останнього, це і є його найважливіша функція. Тут замість заборони - допомога; замість прямої вимоги - спільний аналіз ситуації і пошук самостійних рішень; замість недовіри і повчальних монологів - довіра і поважний діалог; замість боротьби з недоліками - психологічна підтримка [3,11].

Для ефективної реалізації цих функцій необхідний певний рівень сформованості професійних педагогічних умінь:

аналітичних - вміння розчленовувати педагогічні явища, осмислювати кожен частину в зв'язку з цілим, знаходити закономірності і робити висновки відповідно до основних завдань;

прогностичних - правильна постановка цілей і завдань, передбачення результатів і шляхів досягнення цілей, визначення етапів діяльності і часу на кожен етап;

конструктивних - конструювання в деталях майбутньої діяльності, врахування інтересів і потреб студентів, різні види планування;

рефлексивних - оцінка своєї і діяльності студентів на основі зіставлення цілей і результатів, оцінка ефективності змісту, засобів діяльності, виявлення причин успіхів, невдач і помилок;

комунікативних - вміння розуміти інших, інтерпретувати інформацію про сигнали партнера по спілкуванню, організувати і управляти спілкуванням, володіння педагогічною технікою для стимулювання спілкування;

організаторських - вміння привертати увагу студентів до себе і діяльності, розвиток інтересів до різних процесів і видів діяльності, здатність направляти студентів на спільну творчу діяльність, організувати контроль за діяльністю із застосуванням гнучких форм і методів.

Висновки. Куратор студентської групи - це викладач, виховна діяльність якого суттєво впливає на те, яким буде майбутній фахівець, як він буде ставитися до своїх професійних обов'язків, що для нього буде головним орієнтиром і критерієм професійної діяльності.

На сьогодні куратор відіграє дуже важливу роль в організації виховної роботи у закладі вищої освіти, оскільки діяльність куратора студентської групи має високу соціальну значущість і посідає одне з центральних місць у формуванні національної свідомості і духовної культури українського суспільства.

Таким чином, робота куратора закладу вищої освіти – це висококваліфікована розумова праця щодо підготовки й виховання кадрів спеціалістів вищої кваліфікації з усіх галузей господарської діяльності, інтелектуальної еліти суспільства та української інтелігенції.

Список використаних джерел.

1. Васильєва М. О. Роль та значення куратора в організації виховної роботи у вищій школі. *Проблеми інж.-пед. освіти*. 2014. № 42/43. С. 270–274.

2. Болтянська Н.І., Болтянський О.В. Система взаємовідносин у ВНЗ: куратор – студент. *Зб. наук.-метод. пр. ТДАТУ «Удосконалення освітньо-виховного процесу в вищому навчальному закладі»*. 2017. Вип. 20. С. 43–49.

3. Буяльська Т.Б., Прищак М.Д., Мацько Л.А. Робота кураторів академічних груп у вищому навчальному закладі: метод. посіб. Вінниця: ВНТУ, 2007. 148 с.

4. Болтянська Н.І., Болтянський О.В. Дуальна система освіти як засіб професійної мобільності випускників вищих навчальних закладів. *Зб. наук.-метод. пр. ТДАТУ «Удосконалення освітньо-виховного процесу в вищому навчальному закладі»*. 2018. Вип. 21. С. 20–26.

5. Болтянський О.В., Болтянська Н.І. Проведення експертизи якості знань в системі підготовки бакалаврів у ТДАТУ. *Зб. наук.-метод. пр. ТДАТУ «Удосконалення освітньо-виховного процесу в вищому навчальному закладі»*. 2018. Вип. 21. С. 36–40.

6. Скляр Р.В., Скляр О.Г. Технологія інтерактивного навчання. *Зб. наук.-метод. пр. ТДАТУ «Удосконалення освітньо-виховного процесу в вищому навчальному закладі»*. 2013. Вип. 16. С. 155–158.

7. Дереза О.О., Дереза С.В., Болтянський Б.В. Сутність і структура самотійної роботи студентів в умовах особистісно орієнтованого навчання. *Зб. наук.-метод. пр. ТДАТУ «Удосконалення освітньо-виховного процесу в вищому навчальному закладі»*. 2018. Вип. 21. С.146–150.

8. Скляр Р.В., Скляр О.Г. Особливості організації викладання дисципліни «Машини, обладнання та їх використання в тваринництві». *Мат. X Всеукр. наук.-мет. конф. «Проблеми підготовки фахівців-аграріїв у навчальних закладах вищої та професійної освіти»*. 2014. Вип. 17. С. 257–259.

9. Болтянський Б.В., Болтянська Л.О. Організація самотійної роботи студентів засобами інформаційних технологій. *Зб. наук.-метод. пр. ТДАТУ «Удосконалення освітньо-виховного процесу в вищому навчальному закладі»*. 2017. Вип. 20. С.34–38.

10. Болтянський О.В., Болтянська Н.І. Застосування інноваційних технологій при викладанні у сучасному вищому навчальному закладі, як фактору формування професійних компетентностей майбутніх фахівців. *Зб. наук.-метод. пр. ТДАТУ «Удосконалення освітньо-виховного процесу в вищому навчальному закладі»*. 2017. Вип. 20. С. 39–42.

11. Дереза О.О., Дереза С.В. Формування спрямованості на орієнтоване навчання в процесі професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів для професійно-технічних закладів освіти. *Зб. наук.-метод. пр. ТДАТУ «Удосконалення навчально-виховного процесу в вищому навчальному закладі»*. 2016. Вип. 19. С.144-150.

12. Журавель Д.П., Савченко О.Д., Методи виховної роботи зі студентами в процесі вивчення технічних дисциплін. *Збірник науково-методичних праць «Удосконалення освітньо-виховного процесу в закладі вищої освіти»*. Мелітополь, 2009. Вип.13. С.246-250.

13. Журавель В.П., Журавель Д.П. Викладання природничих дисциплін за допомогою інтерактивних методів навчання. *Збірник науково-методичних праць «Удосконалення освітньо-виховного процесу в закладі вищої освіти»*. Мелітополь, 2019. С.155-162.

Boltianskyi O., Boltianska N. Improvement of educational work of the curator in higher education institutions.

Summary. The article highlights the urgency of the problem of organization of educational work in institutions of higher education; outline the range of functional responsibilities of the curator and the main forms of educational work of the curators; possible types of curators are identified and characterized and a structural and logical scheme of curatorial activity developed.

Key words: curator, student, educational work, university, instructor.